

THOMAS SOWELL:

AZ AMERIKAI NEMZET MOZAIKKÖVEI

[*Thomas Sowell: Ethnic America: A History c. könyvből. (C) 1981
by Basic Books Inc. (N. Y.) Átvétel a kiadó szíves engedélyével*]*

Amerika benépesülése az emberiség történetének egyik legdrámaibb folyamata volt. Az idők során temérdek ember – 45 millió! – kelt át a világtengereken minden kontinensről, hogy az Egyesült Államokba érkezék. Szinte minden nyelvet, nemzetet, nemzetiséget, fajtát és vallást képviselnek. Ma több ír származású amerikai él az Államokban, mint Írország összlakossága, több zsidó, mint Izrael népessége, több fekete, mint ahányan a legtöbb afrikai országot lakják. Detroit az egyik legnagyobb „lengyel” nagyváros, New York olasz eredetű amerikai polgárainak száma pedig meghaladja Velence honosainak létszámát.

Az amerikai etnikai közösségek már csak nagyságuk következtében is sajátos életmódú autonóm kultúrákat alkotnak – egyikük sem másol valamiféle elképzelt „általános” modellt, és nem is csupán az óhaza kultúrájának tengerentúlrá szakadt kiágazódásai.

Az amerikai társadalom mozaikját alkotó közösséget nem jellemezhetjük „kisebbségekként” – hiszen nincs többség. A legnagyobb megkülönböztethető etnikum a brit származású amerikaiaké; ám ők Amerika lakosságának pusztán a 15 százalékát teszik ki. Alig vannak többen, mint a német-amerikaiak (13 százalék) vagy a feketék (11 százalék). Milliónyi amerikai pedig egyáltalán nem azonosítható etnikailag a népcsoportok közti keveredés folytán.

Az a környezet, amelyben e népek–népcsoportok története kibomlik, nem kevésbé lenyűgöző, mint maguknak az etnikumoknak a sokasága és változatossága. Az Egyesült Államok az egyik legnagyobb nyelvi-kulturális egység, amely valaha is létezett a világtörténelem során. (Ne feledjük: San Francisco és Boston között ugyanakkora a távolság, mint amennyi elválasztja Madridot Moszkvától.) Lényegileg egy nyelvet beszélnek a hatalmas területen, míg egy hasonló kiterjedésű térségben – Európában és másutt – a nemzetek, nyelvek, az egymással versengő katonai és politikai

*USA nyomán. A magyar változat Raáb György munkája.

tömbök sokasága választja el a népeket. Az amerikai társadalom mérete és összetartó ereje még figyelemre méltóbb, ha tekintetbe vesszük az amerikai népet alkotó csoportok elképesztő sokféleségét.

Az egységesség és a sokrétűség sajátos elegye adja az amerikai történelem és a mai amerikai társadalom szövetének vezérfonalát. Egyetlen etnikai csoport sem teljesen egyedülálló, és nincs két olyan, amely teljesen egyforma volna. Minden etnikumnak megvan a rá jellemző földrajzi eloszlása, amely mindmáig tükrözi a megérkezésükkor fennállott föltételeket, valamint azoknak az iparágaknak és vidékeknek a fejlődését, ahol letelepedtek. Az amerikai etnikai csoportoknak még az átlagéletkora is élesen különbözik. A mexikóiaké és a Puerto Rico-iaké nem éri el a 20 évet sem, az ír- és az olasz-amerikaiaké meghaladja a 30-at, a zsidó-amerikaiaké pedig a 70-et. Ezek az eltérések nem csupán a jelenlegi szaporodási trendeket testesítik meg (egyes etnikumokban a gyermekek hányada kiugró), hanem az e tekintetben bekövetkezett történelmi változásokat is, melyek kihatásaként a későbbi generációkhoz tartozók száma bizonyos esetekben gyökeres változáson ment át. A jövedelemre, foglalkozási megoszlásra és a munkanélküliségre vonatkozó mutatók jelentősen különböznek az amerikai etnikumok között, akár csak a bűnözésre, a szaporodásra és a tulajdonra vonatkozó adatok. E különbségek megokolása bonyolult, s nem egyszer meglepő következtetésekre vezet. A kínálkozó magyarázatok közül egy sem felel meg minden tényezőnek. A bőrszín nyilvánvalóan fontos szerepet játszott megannyi amerikai sorsának meghatározásában, pedig példának okáért az olyan fekete etnikumnak, mint a nyugat-indiaiaké, az átlagjövedelme felülmúlja egy olyan túlnyomóan fehérek alkotta csoporttét, mint a Puerto Rico-iak; a japánok pedig többet keresnek, mint általában a fehérek. Valamely csoport „induló tőkéje”, valamint bevándorlásának ideje magától értetődően lényeges faktor, amint azt a sok vagyonos „rég család” bizonyítja; ám a zsidók például későn és koldusszegényen vándoroltak be a 19. században, jólétük foka napjainkban magasabb minden más etnikuménál. A jövedelem és a foglalkozás megoszlásának, a munkanélküliségnek az adatai annyira elűtnek, hogy semmiféle általánosítás sem jellemző. Továbbá: éppen olyan megtévesztő dolog a gazdasági téren a „többségtől” vagy a nemzeti átlagtól társadalmi-gazdasági kategóriákban elmaradó „kisebbségekről” beszélni, mint bármely más viszonylatban. Egyes etnikumok szocio-ökonomiai szintje messze meghaladja az országos átlagot.

*Az amerikai családjövedelmi index
etnikai megoszlásban
(átlagjövedelem: 100)*

Zsidók	172
Japánok	132
Lengyelek	115
Kínaiak	112
Olaszok	112
Németek	107
Angolszászok	107
Írek	103
ÁTLAG	100
Fülöp-szigetiek	99
Mexikóiak	94
Puerto Rico-iak	63
Feketék	62
Indiánok	60

Forrás: *U.S. Bureau of the Census/National
Jewish Population Survey*

Számos tényezőnek tudhatók be e gazdasági diszkrepanciák. Közülük gyakran figyelmen kívül hagyják az egyik legjelentősebbet, az életkort. Az átlagéletkor tekintetében – egyes esetekben akár 10–20 évvel is – eltérő etnikai csoportoknak egészen más-más hányada tartozik az idősebb korcsoportokba, amelyekben az értelmiségiek és más nagyobb jövedelműek koncentrálnak. Például az indiánoknak mintegy 20 százaléka 45 éves, vagy ennél idősebb, míg a lengyel-amerikaiak megfelelő aránya ennek kb. a *kétszerese*. Ugyanis a nagyobb jövedelemmel járó foglalkozások vagy magasabb képzettségi szintet, vagy pedig hosszú gyakorlati időt igényelnek (illetve mindkettőt), tehát nem meglepő, hogy az idősebb korosztály jobban keres a fiatalabbakénál. Félrevezető lehet azonban az, ha ezeket a különbségeket akár a foglalkoztatásban megnyilvánuló diszkrimináció, akár az etnikumi „rátermettség” jelének fogjuk fel. A 30 éves férfiak jövedelmének összehasonlítása arra utal, hogy az egyes etnikai csoportok között sokkal kisebb a különbség; ha pedig ismérvként vesszük fel a képzettséget is, akkor a különbség szinte elhanyagolható.

Egy olyan hatalmas országban, mint az Egyesült Államok, ahol különböző gazdasági feltételek dominálnak a különböző tájegységeken, valamely etnikum átlagjövedelme bizonyos mértékig földrajzi eloszlásának függvénye is. Ugyanannak az etnikumnak a különböző helyeken élő tagjai közötti különbségek olykor jelentékenyebbek, mint az országos átlag, valamint a szóban forgó etnikum átlagkeresete közti differencia.

A megkülönböztetés magától értetődően befolyásolta az amerikai etnikai csoportok jövedelmi helyzetét. Diszkriminációt – ilyen vagy olyan mértékben – mindegyikkel szemben alkalmaztak. Azonban a legsikereesebb csoportok közül egyeseknek (például az ázsiaiaknak) különösen éles diszkriminációval kellett megbirkózniuk, a zsidóknak pedig az évszázados antiszemitizmus ellenében kellett elérniök példátlan teljesítményüket. A megkülönböztetés morális tarthatatlanságával már sokan és sokat foglalkoztak – ám nem összpontosítottak kellőképpen az ok-okozat vetületre. Nem könnyű dolog továbbá szétválasztani a jelenleg érvényesülő foglalkoztatásbeli megkülönböztetést a múltban gyakorolt oktatási diszkriminációtól, mivel ez utóbbinak következményei még sokáig éreztetik hatásukat.

Nem vonható kétségbe a képzettségi szint szerepe az életszínvonal terén. Bármely etnikumról is legyen szó, a főiskolai vagy egyetemi végzettség az országos átlag fölötti jövedelemkategóriával egyenértékű. Ma már a feketék és a fehérek közötti, az anyagi viszonyokban már oly régóta fennálló különbségek is lényegileg kiküszöbölődtek a jórészt azonos családi háttérrel rendelkező, felsőoktatásban részesült fiatalok között. Képzettségben az etnikumok erősen elütnek egymástól, s ehhez hozzájárul még az oktatás minőségében megnyilvánuló egyenlőtlenség. A legtöbb diplomással rendelkező csoportok – a zsidók és az ázsiaiak – tagjai többnyire a rangosabb intézményekben szerzik képesítésüket, továbbá az olyan „nehezebb” és jobban fizetett pályákat választják, mint például a természet-, az orvos- és a jogtudományok. Az amerikai etnikai csoportok sokrétűsége világosan kirajzolódik az olyan jellemző társadalmi jegyek vonatkozásában is, mint a szaporodás, az átlagélettartam, a munkanélküliség, a bűnözés és az intelligenciaszint.

Általában ott a legnagyobb a szaporulat, ahol az emberek a legszegényebbek: „a gazdagok pénzt csinálnak, a szegények pedig gyerekeket” – ahogy a szólás tartja. Vagyis a legkisebb jövedelemmel rendelkező etnikumok – a feketék, a Puerto Rico-iak, az indiánok és a mexikóiak – rendelkeznek a legmagasabb szaporodási rátával, míg a zsidók és az ázsiaiak

szaporulata még létszámuk fenntartásához sem elegendő. Különösen érdekes, hogy a szerény jövedelmű csoportok leginkább boldoguló tagjainak még az amerikai lakosság sikeres reprezentánsainál is kevesebb gyerekük van. Vagyis a jó keresetű feketék, indiánok és a spanyol ajkúak szaporodási arányszáma különösen alacsony. Például a középiskolát végzett mexikói-amerikai asszonyok kevesebb gyermeket hoznak a világra, mint bármely más hasonló szintű oktatásban részesült megfelelő csoport, noha a mexikói-amerikaiaknak, mint etnikai csoportnak a szaporulata a legnagyobb Amerikában. E jelenség kiváltó okai korántsem olyan világosak, mint a következményei.

Amikor azok, akik a nincstelenségből emelkedtek föl a jólétbe, kiálnak, anélkül, hogy reprodukálták volna önmagukat, ez annyit jelent, hogy e küzdelmet a következő nemzedéknek újra meg kell vívnia, ugyanis az előbbieket csak kevés olyan leszármazottat hagynak maguk után, akik a szüleik sikerességéből fakadó esélyekkel indulhatnak. Más szóval, a szegény etnikai csoportok fölhalmozta „emberi tőkének” egy része minden generáció távozásával elvész, és így a szóban forgó etnikum feljebb lépése csak nehezebb lesz (pénz, tapasztalat, személyes összeköttetések és más előnyök hiányában, melyeket különben „örökölhettek” volna).

A magas szaporodási ráta csökkenti egy adott csoport életszínvonalát, mert a jövedelmet több családtag eltartására kell fordítani, jobban fel kell osztani. A mexikói amerikaiak egy főre eső átlagkeresete nem éri el a feketékét, bár ez utóbbiak jövedelme kisebb éppen azért, mert a mexikóiak között több a nagycsaládos. Ez is közrejátszik a mexikóiaknak a feketékhez viszonyítva nehezebb lakhatási körülményeiben és alacsonyabb képzettségi fokában. A nagyobb szaporulat ugyancsak felelős a gyermekek gyengébb intelligenciateszt-eredményeiért, hiszen rájuk a szülők ídejéből csak kevesebb jut. Azoknak a fekete férfiakkal a fele, akik nem tudták teljesíteni a hadsereg állományába való belépés feltételéül szolgáló tesztet, hat- vagy többgyermekes családból származtak. Mert lehet ugyan, hogy az ilyen tesztekbe beépültek a kulturális előítéletek, csak hogy ennek akkor ugyanúgy kell vonatkoznia a kis családokból jött feketékre, tehát ebben az esetben az eltérés kétségtelenül szignifikáns. A szaporodási mutatók az idők folyamán gyökeresen átalakulhatnak, s velük együtt a különféle etnikumok helyzete is.

A foglalkoztatottság, a bűnözés és a szaporodás számadatait erősen befolyásolja a koreloszlás, olyannyira, hogy míg a feketéket sokkal inkább sújtja a munkanélküliség, mint a fehéreket; a 20 éven aluli fehéreknél a

munkanélküliek hányada meghaladja a „legjobb” korcsoportokba tartozó, 25–45 éves feketék átlagát. Hasonlóképpen az erőszakos cselekmények zömét a 25 év alatti férfiak követik el; tehát azok a csoportok, amelyekben a bűnözésre hajlamos fiatalok aránya nagyobb, azoknak vonatkozó statisztikája már csak ezért is rosszabb — nem is szólva a közreható egyéb tényezőkről. E jelenség fontosságát tanúsítja az, hogy míg a fekete bűnözők hányada többszöröse a fehérekének, e szembeszökő különbség szinte eltűnik, ha a más-más bőrszínű, de azonos korú és nagyjából egyforma társadalmi-gazdasági státusszal rendelkezők adatait vetjük össze.

A fajtához és az etnikumhoz való tartozás iránti társadalmi attitűdök igencsak megváltoztak az idők folyamán, különösen a második világháborút követő korszakban. A zsidók például, akik azelőtt a legrangosabb egyetemi fakultásokról eleve ki voltak zárva, végül is túlsúlyba kerültek ezeken. A hivatásos sport világába egykor nem fogadták be a feketéket; ma jó néhány sportágban dominálnak. Az ázsiaiak ellen irányuló jogszabályok évtizedeken át voltak hatályosak Kaliforniában — a népszavazások következtében visszavonták őket. Az ír, német és lengyel származásúak közötti házasságok aránya felülmúlja az e csoportok összházasságkötésének 50 százalékát, mely mutató az olaszok esetében alig marad el ettől a számtól, a japánok pedig az ő „sarkukban vannak”. A társadalmi magatartásformák és a választási eredmények kimenetelének felmérése a kölcsönös elfogadás hasonló trendjeit jelzik.

A pluralizmushoz és a kozmopolitizmushoz vezető út hosszú és rögös volt. A 19. század etnikai ellentétei — mind az egyes Európából jött csoportok, mind a született amerikaiak és az ázsiai, ill. európai származásúak között — gyakran vezettek véres összecsapásokra, amelyeknek sokkal több emberi élet esett áldozatul, mint amennyit a 20. század közepének „faji zavargásai” követeltek. A *Know Nothings* néven ismert bevándorló-ellenes politikai párt (a „nemtudóké”; ez a populáris elnevezés abból eredt, hogy a párt titkos páholyainak jelszava ez volt: „Nem tudom” — *a szerk.*) rövid életű, ám látványos sikereket ért el az 1850-es években, soraiából 6 állam kormányzója került ki, és többségbe kerültek számos állami törvényhozásban is. Később a türelmetlenség szelleme a Kongresszusban éledt újjá, amikor az 1920-as években majdnem teljes egészében leállították a bevándorlást. A rabszolgaság, a faji elkülönítés törvényeinek, a feketék lincselésének tragikus történetét mindenki ismeri. Ám nem az a különös, hogy ezek az ellenségeskedések felütötték a fejüket az Egyesült Államokban — elvgre évezredek óta léteznek a világ minden más

táján is —, hanem hogy intenzitásuk vesztett erejéből, és bizonyos esetekben el is tűntek.

Maguk az etnikai csoportok is oly módokon változtak meg, hogy megkönnyítették elfogadtatásukat. A 19. században bevándoroltakat jellemző elterjedt bűnözés, betegség, a jótékonyásra való hagyatkozás, és a személyes higiénia hiánya lassan alábbhagyott, amint a bevándorlók magukévá tették az amerikai normákat, és ahogy maguk a városok is fejlődtek: csatornázás váltotta fel a latrinákat, majd a vízvezetékhalózat a 19. század végére elhozta a folyóvizet a bérkaszárnnyákba is (noha a fürdőkád még ekkor is fényűzésnek számított). Ezt megelőzően a sikátorok dögletes bűze, a járványos kór tagadhatatlan és riasztó valóság volt. Még a mérsékelt hóhullámok is végzetesnek bizonyultak a mainál sokkal zsúfoltabb és piszkosabb nyomornegyedekben. Lakóik jó része nem tudott angolul, nem tudott írni-olvasni. A vallási ellentétek úgy elfajultak, hogy késleltették a közoktatás bevezetését, és bármikor szikraként robbanhatták ki az utcai zavargásokat, lobbanthatták fel a régóta parázsló politikai rivalizálást. A protestánsok és a katolikusok közötti 1871-es összecsapás során egyetlen napon 50 emberéletet oltottak ki. Korábban pedig hasonlóképpen bántak el a mormonokkal, kvékerekkel és másokkal is.

Az amerikai pluralizmus nem ihlető eszmény volt, hanem az alkalmazkodás és a kényszerű megegyezés szüleménye, amire a kölcsönös türelmetlenség vérveszteségei készítettek egy olyan országban, amely túlságosan nagy és változatos volt ahhoz, hogy a népesség egyetlen rétege kisajátíthassa magának az uralkodó szerepet. A bőven kínálkozó gazdasági lehetőségek pedig a fel nem használt energia levezetésére szolgáló szelepként működtek. S a meglévő anyagi javak felosztásáért való küzdelem kevésbé volt fontos a terjeszkedésnél, és oly gazdagon jutalmazta a közös erőfeszítéseket, hogy annak reményében nem volt nehéz a különbözőségeket „mellőzni”.

Az amerikai népet alkotó etnikai csoportok jó része nem ugyanabban az időben érkezett, és nem ugyanott telepedett le. Közülük mindegyiknek megvolt a maga „korszaka”, amikor a bevándorlóik száma és áttelepülésük üteme tetőzött. Ez az íreknél 1850 körül, a zsidóknál fél évszázaddal később, a mexikói-amerikaiaknál pedig újabb 25 év múltán következett be. Hasonló tarkaságot mutat földrajzi eloszlásuk is. A skandinávok leginkább a Középnnyugat északi részén, az ázsiaiak a nyugati partvidéken, a kubaiak Floridában, a mexikói-amerikaiak Délnyugaton, a skótok és írek Nyugat-Pennsylvaniától Észak- és Dél-Carolináig az Appa-

lache vidéke mentén telepedtek le. Az európai bevándorlók jóformán egy fillér nélkül léptek Amerika földjére, és az írek, az olaszok és a zsidók ott is maradtak az északkeleti kikötők környékén. A feketék többsége Délen koncentrálódott.

Mivel e tájegységek sajátos földrajzi-gazdasági arculattal rendelkeztek, e bevándorlók sorsa szorosan összefonódott vagy a gabonatermesztés, vagy az acéltermelés, illetve a vasútépítés, a gyapottermesztés és -feldolgozás stb. alakulásával. S mivel a gazdasági feltételek mindenütt mások voltak, minden bevándorló közössége előtt különféle alkalmak nyíltak és különböző korlátok közé szorultak. További gazdaságtörténetük jobban tükrözi az idő és a hely hatását, mint a magukkal hozott kulturális örökséget.

A földrajzi eloszlás mind a mai napig a meglévő különbségek egyik fő tényezője. A New York államban élő feketék átlagos jövedelme több mint kétszerese a Mississippi mentén lakó társaikénak. Hasonló az arány a detroiti nagyvárosi vidéken letelepedett, illetve a texasi Laredo vagy Brownsville körzetében élő mexikói-amerikaiak, a Chicago, Detroit, New York City vidékére költözött, illetőleg a rezervátumokban maradt indiánok viszonylatában. Vagyis az ugyanazon etnikai csoporton belüli különbségek meghaladják a bármely etnikum és az amerikai átlag közti eltéréseket. Ilyen sokat számít a földrajzi helyzet.

Ez utóbbi nem csak a jövedelmet befolyásolja nagymértékben, hanem általában az életformát. A vidékies Középnugaton lakó indiánok családjában álagosan kettővel több a gyerek, mint az iparosodott Északkeleten élő társaikéban. A déli feketéknek rendszerint kisebb a családjuk azokénál, akik egyebütt élnek. Sőt, még egy városon, egy etnikumi csoport keretein belül is meglepő változatosság jelentkezik a jövedelem, a bűnözés, a felbomlott otthonok stb. terén már egy-egy szűkebb környék szerint is – legyen szó akár zsidókról, olaszokról, mexikóiakról, vagy másokról.

Az amerikai bevándorlók időbeli érkezésében és földrajzi eloszlásában mutatkozó különbség számos történelmi oknak tulajdonítható.

Roppant nagy hordereje volt annak a fordulatnak, amikor a vitorlásokat felváltották a gőzhajók. Ezelőtt ugyanis majdnem kizárólag Észak- és Nyugat-Európából hajóztak át az európaiak. A gőzhajók elterjedésével rendkívüli eltolódás következett be: a bevándorlók túlnyomó többsége Dél- és Kelet-Európából kelt át – és ők már sokkal nagyobb mértékben különböztek az akkori amerikai lakosságtól kultúrájukban és vallásukban.

Ne feledjük, akkoriban a vallási hovatartozásnak még igen nagy volt a társadalmi és politikai jelentősége. A vitorlázás korszakában a tengerentúltra való átkelés személyszállító hajón elérhetetlenül drága volt az újvilágba áttelepülni szándékozók zöme számára. Így leginkább csak az Európába árut szállító és onnan visszatérő teherhajók rakterére „tellett” nekik. Ez annyit jelentett, hogy tömegmértű bevándorlás csak azokról a térségekről volt egyáltalán lehetséges, amelyekkel jelentős kereskedelmi forgalmat bonyolított le az Egyesült Államok – vagyis Észak- és Nyugat-Európából. Az amerikai hajók többnyire terjedelmes mezőgazdasági árut vittek Európába és visszafelé kisebb méretű európai ipari termékeket hoztak, tehát ezen az úton még viszonylag „bőven” akadt hely. Ide zsúfolódtak tehát az emigránsok: sebtiben összetákolt „szállásokba”, kellő szellőztetés, élelem, víz és tisztálkodási lehetőség nélkül. Az átkelés pedig sokáig tartott – s nem lehetett tudni, meddig: a széljárástól függően 1–3 hónapot is igénybe vett. Minél tovább tartott, annál inkább legyengültek az emberek és fogékonyabbá váltak a betegségek iránt, amelyek gyorsan terjedtek emberről emberre a teherhajók gyomrának tömegnyomorában.

A kereskedelmi hajók útvonalait a gazdasági igények szabták meg. A bevándorlók nem választhatták meg úticéljukat, ott léptek Amerika földjére, ahol a hajó éppen kikötött. Például az írek olyan hajókon utaztak, amelyek faanyagot fuvaroztak az Egyesült Államok Északkeleti részéről és itt is szálltak partra. A németek zöme a Le Havre-ba gyapotot szállító és New Orleansbe visszatérő hajókba szorult; s onnan a Mississippin közlekedő bárkákon kerültek fel Északra, a felső Mississippi völgye mentén Cincinnatibe, St. Louis-be és Milwaukee-be. Ezért lett aztán az utóbbi két város a németek létrehozta és kifejlesztette söripar központja.

A letelepedés helyén éppen uralkodó gazdasági viszonyok különösen azon bevándorlók esetében éreztették hatásukat, akik túl szegények voltak ahhoz, hogy tovább költözzenek. A Bostonban partra szálló írek egy iparral alig rendelkező, a kétkezi munkások számára munkaalkalmat nem kínáló városban találták magukat. Az amerikai munkások ezért el is kerültek Bostont, azonban ez nem állt módjukban a 19. században áttelepült íreknek; nekik e kilátástalan helyzet következményeit még hosszú esztendőkön át viselniük kellett. Az északkeleti nagyvárosokba, elsősorban New Yorkba és Bostonba rövid idő (az 1840–50-es évek) leforgása alatt érkező rengeteg ír csak segédmunkás lehetett; ez pedig súlyos járulékos problémát jelentett a gazdasági életbe és a társadalomba való beilleszkedésükben. Ahogy a csatorna- és vasútépítés fellendült Északkeleten, a nyomorgó írek

vállalkoztak a legnehezebb és legveszélyesebb munkákra. Közülük sokan a csatornák és vasutak mentén létesült városokban és községekben maradtak. Földrajzi eloszlásuk még mindig őrzi ennek nyomait.

A vitorlások gőzhajókra cserélése radikálisan átalakította az amerikai bevándorlás szerkezetét. Az eddigi 30–90 napig tartó átkelés ideje mintegy 10 napra csökkent és immár „kifizetődő” lett: a munkásokat nem teher, hanem a célra készült vagy átépített személyhajók szállították. Tehát a bevándorlás struktúrájának már nem kellett szükségszerűen követnie a kereskedelmi útvonalakat. Ennek következményeként mind az újonnan érkezők száma, mind származási összetétele megváltozott. A polgárháborút megelőző időkben 5 milliónyian érkeztek Amerikai földjére, 10 millióan a következő 30 év alatt, és újabb 15 milliónyian az ezt követő 15 évben. Ugyanilyen szembeszökő fordulat következett be a „kibocsátó” országok terén is: 1882-ben a bevándorlók 87 százaléka érkezett Észak- és Nyugat-Európából, míg 25 évvel később 81 százalékot tettek ki a Dél- és Kelet-Európából kivándoroltak. A szláv, a zsidó és a mediterrán etnikumok ekkor kezdtek az amerikai lakosság fontos összetevőivé válni.

A feketék természetesen nem szabad akaratukból kerültek az Egyesült Államokba, „rendeltetési helyüket” mások választották meg – de nem véletlenszerűen. A négerek zömét a Déltre vitték, ahol az éghajlat és a talaj alkalmas volt a rabszolgatartás gátló körülményei között is természetesen haszonnövények művelésére. A gyapotmagtalanító gépnek 1793-ban történt feltalálása után a rabszolgaság Amerikában túlnyomó részt a gyapottermesztés- és -tisztítás társadalmi keretével szolgált, és a négerek lakhelye még délebbre tolódott, elsősorban a gyapottermesztő mississippi-i, alabamai, georgiai és észak-louisianai földekre. Még a rabszolgaság megszűnése után is, az a tény, hogy a feketék egy olyan vidéken maradtak, ahol sokkal nagyobb szegénység uralkodott, mint az ország többi részén, tartós gazdasági hátránynak bizonyult. Ma a fekete bőrű összlakoságnak az a fele, amely nem a Délen él, megközelítően másfélszer annyi jövedelmet mondhat magáénak, mint a Délen maradt másik kb. 50 százalék. Magától értetődő tehát, hogy a fekete lakosság egészének anyagi viszonyai már csak a földrajzi eloszlásuk miatt is rosszak (eltekintve ezúttal az egyéb okoktól).

Az újonnan jöttek közül némely csoportok egyszerűen az országnak azon a táján telepedtek le, amely legközelebb esett óhazájukhoz. Az ázsiaiak Hawaii-ban és a nyugati partvidéken, a mexikói-amerikaiak Délnyugaton, a kubaiak pedig Floridában. A New York Cityben és annak

környékén lévő Puerto Rico-i és nyugat-indiai „zsebek” a 20. századi légi- és tengeri közlekedés hozzáférhetőségét tanúsítják.

Minden etnikum története különbözik, mégis ugyanazok a tényezők hatottak rájuk: a kor, a letelepülés helye, a megérkezés ideje, valamint azok a munka- és kulturális képességek, amelyeket magukkal hoztak Amerikába. Jelenleg anyagi helyzetük skálája roppant széles; ennek ellenére egyetlen csoport sem teljesen egyedülálló és nem is annyira elütő a többiek-től, mint ahogyan azt a statisztikai „országos átlaggal” való összevetés sugallhatja. Közülük egyetlen egy sem „ritkítja párját”; az országos átlag sem más, mint e nagy különbségek eredője.

Az amerikai etnikumok legszembetűnőbb ismérve éppen gazdasági körülményeik javulása az idők folyamán. Az előrehaladás oly általános az Egyesült Államokban, hogy szinte rá kell kényszeríteni magunkat a fölismerésre: ez nem jelenti azt, hogy egyben automatikus is. A világ megannyi táján az emberek az őseiket alig meghaladó szinten élnek. Azt is ki kell domborítanunk, hogy az életszínvonal, a politikai képviselet és az átlagéletkor abszolút értelemben vett növekedése mellett az amerikai etnikumok viszonylagosan is előbbre léptek. Az olasz-amerikaiak, akiknek átlagkeresete a 20. sz. elején az akkori országos átlagnak épp hogy a felét érte el, ma jóval többet keresnek a középértéknél. A 19. század végének nincstelen zsidó bevándorlói pedig a táblázat élén állanak, megelőzik még az angolszászokat is. Az amerikai etnikumok fejlődési üteme eltérő képet mutat, de maga a haladás mindnyájukra jellemző.

Minden etnikai csoportnak akadályokat kellett legyőznie az Államokban. Ám ezek eltörpültek azokhoz képest, amelyek óhazájukban tornyosultak eléjük, a szenvedésről nem is beszélve. Az amerikai antiszemitizmus például kimerült a sznobizmusban és a foglalkoztatási megkülönböztetésben, de sohasem fenyegetett kiűzéssel vagy tömegmészárlással. S még a legkeserűbb történelmi jelenségnél, az amerikai rabszolgaságnál is sanyarúbb sors várt akár az arab rabszolgaság igájába fogott, akár a nyugati félteke más részeire hurcolt afrikaiakra, ahol gyorsabban pusztultak a természetes szaporulatuknál. Röviden: Amerika természetesen sohasem volt mentes az emberi nemet sújtó bűnöktől, megkülönböztető jegye azonban az, hogy milyen nagy mértékben érvényesültek más – általában pozitív – tényezők is.

Minden etnikum megváltozott Amerikában és az amerikai társadalom is sokféleképpen változott meg. Ennek legfényesebb példája az, hogy ma a Kongresszusnak és a Legfelsőbb Bíróságnak olyan tagjai vannak,

akiknek őseit még rabszolgaként verték láncra. A világ vezető tudományos, politikai és gazdasági kiválóságai között jelentős azoknak az amerikaiaknak a száma, akiknek bevándorolt felmenőit egykor a „megvetett népek megvetett fiai és leányai” közé sorolták. Az „egyszerű emberek” rejtett tartalékainak nincs ékesebb bizonyítéka az amerikai tapasztalatnál.

Az amerikai etnikai csoportok asszimilációja nem volt egyirányú folyamat. Az amerikai társadalom nyelvének, konyhájának, zenéjének és más kulturális jellegzetességeinek megannyi eleme hajdan etnikai sajátosság volt, de már integrálódott a közös hagyománykincsbe. A nemzetiségek nem bomlottak föl Amerika kohójában, hanem a nemzet egészével együtt nemesebb anyaggá ötvöződtek.